

Reactie op het stuk van Levering

Ger Snik

Een curieuze reactie

Levering en Vonk komen met een curieuze reactie (Levering en Vonk, 2008) op een bijdrage van mij die meer dan een jaar geleden in *Pedagogiek* geplaatst is (Snik, 2007). De redactie heeft mij gevraagd of ik wil reageren.

Zoals gezegd, ik vind het een curieuze reactie. Ik heb geleerd dat een reactie eigenlijk altijd begint met een faire weergave van de inhoud – pointe, argumentatielijnen en argumenten – van het artikel waarop gereageerd wordt. Dan weet de lezer waar het over gaat. Dat is helemaal nodig als ook degenen die het artikel indertijd wel gelezen hebben, kwijt zijn waar dat stuk ook al weer over ging. Je mag ook verwachten dat de reactie betrekking heeft op hoofdzaken. Maar dit al is niet het geval. Het een verklaart het ander: je hoeft helemaal niet te weten waar het mij in het oorspronkelijke artikel om ging, want Levering en Vonk hebben het daar niet over.

Wat moet ik hiermee? Zal ik wel of zal ik niet komen met een repliek? Zonde van de tijd, energie en het papier. Maar ik heb de redactie toegezegd dat ik met een reactie kom. Ik laat in ieder geval na om de omissie van Levering en Vonk te herstellen: even voor de geïnteresseerde lezer een samenvatting van de inhoud van mijn artikel en de belangrijkste argumenten die daarin worden aangevoerd, op papier zetten. Levering en Vonk hebben het daar niet over, en dus rest mij (helaas) hetzelfde.

Een wel heel erg curieus stuk

Ik heb er nog even over nagedacht en kom tot de conclusie dat ik eigenlijk moet reageren op een stuk dat nog curieuzer is dan ik in eerste instantie dacht. In feite richten Levering en Vonk zich niet tot mij, maar tot de redactie van dit tijdschrift. Op de keper beschouwd vellen zij een negatief oordeel over het werk van de beoordelaars en verwijten zij de redactie dat deze haar taken verzaakt heeft.

Natuurlijk is het niet aan mij om in deze situatie Levering en Vonk van repliek te dienen. Maar omdat de redactie erop rekent dat ik met een bijdrage kom, maak ik van de nood een deugd en doe ik de redactie enkele suggesties voor een redactionele reactie.

G. Snik, gasthoogleraar Grondslagen pedagogiek aan de Universiteit Gent, België
Correspondentie emailadres: **G. Snik**, Zesakkers 21 29, 6605 TE Wijchen

Suggesties voor een redactionele reactie

Geachte Levering en Vonk, Lector Salutem, als wij u goed begrepen hebben, dan maant u in uw reactie in feite de redactie en de beoordelaars zich te verantwoorden voor de plaatsing van het artikel van Snik. U zult het – nu u er even over na hebt kunnen denken – met ons eens zijn dat u dan niet Snik maar de redactie op uw matje moet roepen. Bij dezen een repliek van de eigenlijke adressaten van uw stuk.

Eerlijk gezegd valt het ons lastig om te repliceren. U grasduint in het artikel van Snik, en pakt hier of daar een punt, los van de context en de plaats van dat punt of het citaat in de argumentatie. Bezwaarlijker is dat op plaatsen waar u inhoudelijk dreigt te worden uw afwijzende oordelen zelden of nooit gepaard gaan met argumenten. U zult het met ons eens zijn dat wij er in ons vak maar geen gewoonte van moeten maken om te werken met de methode van de Pau-selijke, argumentloze goedkeuring en afwijzing.

We lopen een paar punten na, de belangrijkste.

1. U schrijft dat u het eigenlijk wel eens bent met het meeste van wat Snik schrijft. Maar u laat na te vermelden wat wel en wat niet, en waarom wel of niet laat u helemaal achterwege. Met deze opmerking schieten wij niet veel op, en de lezer – want u verzoekt ons om uw bijdrage te plaatsen in ons tijdschrift – al helemaal niet. En Snik kan hier natuurlijk ook niets mee. Wij kennen hem een beetje. Hij zal cynisch mompelen: “Da’s heel mooi.”, en vervolgens brommen dat hij niet op een goedkeuringsstempel zit te wachten. Hij wil natuurlijk weten: waar zijn met betrekking tot waar het om gaat Levering en Vonk het wel mee eens, en waarom, en waar zijn zij het niet mee eens, en waarom. En gelijk heeft hij. Dat willen wij ook weten, en de eventuele lezer ook. Want dan kunnen we het ergens over hebben.

2. U citeert en schrijft: “Veel deskundigen en politici zijn van oordeel dat de door de overheid verplicht gestelde en betaalde school tal van opvoedingstaken moet overnemen die traditioneel bij het gezin horen’, zegt Snik in de eerste zinnen van zijn bijdrage (p. 46). Snik spreekt over ‘veel deskundigen’ zonder een enkele verwijzing. Ook vermeldt hij niet dat er een aantal deskundigen is, dat regelmatig beargumenteerd tegen de verschooning van de vroegkinderlijke opvoeding pleit.”

De vraag die wij moeten beantwoorden is, of dit alles een omissie is die ons moet brengen bij de conclusie dat de bijdrage van Snik niet aan de eisen voldoet? Ons inziens niet. Wij hebben het vermoeden dat Snik Wilna Meijer – u laat haar naam vallen – niet alleen kent, maar ook haar opvattingen, en het zelfs ook nog eens is met die opvattingen. Dat vermeldt hij niet. Hij laat ook na om uw opvattingen te vermelden. Is dat erg? Wij denken van niet. Als wij het goed begrepen hebben dan gaat het Snik helemaal niet om een empirische

weergave van het feitelijke debat en een descriptie van de partijen in dat debat. Hij stelt een politiek-filosofische problematiek aan de orde die verzwegen wordt in de bijdragen van deskundigen die een bijdrage leveren aan de door hem beschreven tendensen. Hij heeft het niet over “alle deskundigen” maar over “deskundigen”. Gelukkig signaleert u dat ook zelf. Zijn niet van ironie gespeende opmerkingen hebben dus niet op u betrekking. Kortom, hij start zijn bijdrage met een schets van tendensen die gaande zijn. U ontkent toch ook niet dat die tendensen gaande zijn?

Terzijde, want dit doet hier eigenlijk niet ter zake: spijtig moeten wij constateren dat de minderheidsstandpunten van de criticasters (met wie Snik het erg eens is – daarover twijfelen wij niet!) totaal genegeerd worden door de lieden die het voor het zeggen hebben, d.w.z. de deskundigen die gecontracteerd worden om adviezen te schrijven waarvan het gewenste antwoord tevoren bekend is. Het meest recente voorbeeld (juli 2008) is het rapport “Een rijk programma voor ieder kind” van de Onderwijsraad. Men presteert het om net als in alle voorgaande adviezen alle geluiden die niet van pas komen totaal te negeren.

U eist dat Snik namen en rugnummers noemt. De eis dat op straf van verlies aan “wetenschappelijkheid” overal verwijzingen bijgezet moeten worden, is een ondoenlijk evidentialistisch voorschrift. (Onder 4 stellen wij een verwant punt aan de orde.) Er zijn dingen en opvattingen waarvan een auteur mag aannemen dat iedereen die wel kent. Maar wij denken dat het hem niet zwaar zal vallen om namen te produceren. Wij hebben ons laten vertellen dat hij twee enorme archiefbakken met materiaal heeft: rapporten, artikelen, krantenartikelen, etc. van Leseman, Willems, en al die andere lieden die, zoals Meijer dat zo treffend verwoord heeft, tezamen de preventiebrigade vormen. Voorts: rapporten van bijvoorbeeld de Onderwijsraad, bijdragen van politici van d’Ancona tot en met Hamer en scribenten van Hommes tot Mees die pleiten voor een verplichte formalisering en professionalisering van de vroegkinderlijke opvoeding. De rij is erg lang.

We erkennen dat Snik een ideaaltypische beschrijving van tendensen niet schuwt om het potje op het vuur te zetten dat hij wil koken. Maar dat is toch wel aardig in een aanloopje om een brandende kwestie uit de doeken te doen? Dan weet iedereen waarover het gaat. En zoals gezegd, het gaat hier slechts om een aanloopje. We geven toe dat dit eigenlijk ook onze stijl niet is, maar dat hoort nu een keer bij hem. Vooruit dan maar, denken wij. Je moet iedereen een klein beetje een eigenaardigheidje gunnen. Vindt u ook niet?

3. In de paragraaf over empirische argumenten verwijst u vervolgens naar allerlei kwesties en opvattingen tot in Vlaanderen toe die Snik ten onrechte zou negeren. Voor de zekerheid hebben wij eens bij hem geïnformeerd. Zijn antwoord is nogal simpel: hij is niet bezig met empirische argumenten en kwesties, en voor het overige komt het erop neer dat u daar allemaal zaken opsomt, tot en met wat er gaande is in Vlaanderen, die in en voor zijn betoog totaal niet ter zake doen. Er zijn nu eenmaal zaken waar een auteur het wel over heeft, en waar zij of hij het niet over heeft.

4. Op een plaats dreigt u inhoudelijk te worden. U schrijft:

“Ons belangrijkste bezwaar tegen de manier waarop Snik het privilege van de ouderlijke verantwoordelijkheid voor de opvoeding van de kinderen conceptueel probeert te onderbouwen is dat hij daarbij de voor handen zijnde sterke continentaal pedagogische argumentatie volkomen negeert en in plaats daarvan te rade gaat bij een betrekkelijk onsamenhangend samenstel van deelargumenten, dat hij aan werk van Angelsaksische filosofen ontleent. Die sterke continentale pedagogische argumentatie is terug te vinden in de theorie over de pedagogische relatie uit het begin van de vorige eeuw die door Ben Spiecker eind jaren zeventig opnieuw werd gemunt, bij de tijd gebracht en door hem ook succesvol in het Angelsaksische taalgebied werd uitgezet. Daar steekt bijvoorbeeld de bijdrage van Frankfurt over ouderliefde, die Snik aanhaalt, hoe sympathiek die misschien ook is, flets bij af, omdat juist de doorslaggevende argumenten erin ontbreken. Dat geldt ook voor Sniks gedocumenteerde rehabilitatie van de loyaliteitsmoraal, waarmee hij weliswaar onmogelijke consequenties van een rechtvaardigheidsethiek weet te corrigeren, maar de bijzondere aard van de pedagogische relatie nog altijd niet in de kern raakt. Ook voor de nu ongefundeerde verwijzingen naar ‘onze natuur’ bijvoorbeeld is in de continentale filosofie een veel betere basis te vinden.” (Levering & Vonk, 2008, pp. 146-147).

Een paar opmerkingen bij dit citaat. Wat u met de continentale traditie bedoelt is ons niet helemaal duidelijk, maar wij hebben ons laten vertellen dat u doelt op Nohl c.s. Ons ontgaat waarom het zo erg is dat deze traditie ontbreekt. Je kunt niet de hele boekenkast overhoop halen. Maar zoals gezegd, wij kennen Snik een beetje, en weten dat hij het helemaal eens is met Spiecker als het gaat om de pedagogische relatie. Zo te lezen had hij aan Frankfurt voldoende. Zou het niet kunnen zijn dat Snik bij o.a. Frankfurt te rade gaat omdat deze auteur argumenten opvoert waar het Snik om te doen is in de context van zijn politiek-filosofische betoog en zijn kritiek op de eenzijdigheid van rechtvaardigheidsmoraal? De continentale traditie was daar indertijd helemaal niet mee bezig. Van de rechtvaardigheidsmoraal waar Snik zich druk over maakt, hadden ze zelfs nog nooit gehoord. En: toen speelde de kwestie van formalisering en professionalisering van de vroegkinderlijke opvoeding nog niet.

U doet allerlei beweringen zonder deze te onderbouwen, en gebruikt daarbij nogal zware kwalificaties: flets, ongefundeerd, ontbreken van doorslaggevende argumenten, niet in de kern raken. Bij iedere bewering is de vraag: hoezo, waarom? Zonder antwoorden op deze vragen kan niemand iets met uw bezwaren.

5. U betwist enkele uitgangspunten die volgens Snik niet ter discussie staan en waarop hij delen van zijn politiek-filosofische verhaal baseert.

“Waarom zou een visie op de plichten van de staat met betrekking tot de rechten van kinderen en plichten en rechten van professionals in overeenstemming moeten zijn met de grondslagen van de liberale staatsbemoeiing met het leven van de burgers? Door de verschillende varianten van opvattingen over die

grondslagen, die hij in zijn verhaal de revue laat passeren, laat hij zelf zien dat die grondslagen minder helder en solide zijn dan voor een dergelijke redenering noodzakelijk is om succesvol te kunnen zijn.” (Levering & Vonk, 2008, pp. 145-146).

“Hij benoemt ook allerlei uitgangspunten als onomstreden die volgens ons nu juist in het debat dat hij zegt te willen entameren ter discussie zouden moeten worden gesteld: ‘Ik denk dat ik mag stellen dat we het er met elkaar over eens zijn dat opvoeding een primair goed is ...’ (...) ‘Ik denk dat we het er ook over eens zijn dat in een samenleving als de onze het formele onderwijs dat bestemd is voor kinderen vanaf 4/5 jaar tot 16/17 jaar een primair goed is (...). (...) En omdat het hier gaat om een primair goed wordt het onderwijs waarvoor de leerplicht bestaat door de overheid bekostigd (p. 50).” (Levering & Vonk, 2008, p. 146).

Wij nemen aan dat u het Snik niet kwalijk neemt dat hij uitgangspunten accepteert als vanzelfsprekend. Iedere opvatting onderbouwen met een rechtvaardiging is een evidentialistische eis aan redelijkheid die onhaalbaar is. Je hoeft geen postmodernist te zijn om dat te weten. Bovendien zou dat betekenen dat ieder artikel oneindig is. En dat kunnen we niet hebben. Ook niet in tijden van kopijschaarste. Kortom: iedere auteur moet zich baseren op uitgangspunten en beschrijvingen waarvan zij of hij aanneemt dat deze (op het moment) geen nadere toelichting behoeven.

Wij begrijpen dat u de inhoud van de uitgangspunten betwist. Dat behoeft toch een argumentatie uwerzijds. Wat het eerste uitgangspunt betreft: begrijpen wij u goed dat wij de rechtsstatelijke uitgangspunten die liberaal-democratische staatsbemoeiing en de relatie tussen burgers (dus ook tussen professionals en burgers) definiëren, moeten vergeten? Dat maakt benieuwd naar het alternatief, en vooral de argumenten daarvoor. Wat het tweede uitgangspunt betreft het volgende. Begrijpen wij dat u van oordeel bent dat de overheid de opvoeding niet meer moet beschermen en faciliteren en dat de overheid moet stoppen met de verplichtstelling en bekostiging van het onderwijs? Dat zijn spectaculaire standpunten. Maar hoe dit ook zij, het is aan u om met argumenten het door Snik geformuleerde uitgangspunt onderuit te halen. Wij zijn benieuwd. (Overigens: het zal u toch niet ontgaan zijn dat Snik toch nog heel wat woorden gebruikt heeft om het tweede door u gewraakte uitgangspunt met tal van argumenten te onderbouwen?) Ons inziens heeft Snik het recht om van het uitgangspunt dat hij noemt uit te gaan, zolang er geen argumenten zijn die deze (volgens Snik) vanzelfsprekendheid onderuit halen.

Kortom, het zal u duidelijk zijn, dat wij ons niet kunnen verenigen met uw bezwaren. We blijven bij het oorspronkelijke oordeel van een van de beoordelaars dat het “gewoon een goed artikel” is.

Uw verzoek om uw reactie te plaatsen kunnen wij vanzelfsprekend niet honoreren, omdat een discussie tussen de beoordelaar van beoordelaars en de redactie niet in een tijdschrift maar in het archief van dat tijdschrift thuishoort.

Wij kunnen uw teleurstelling enigszins voorstellen. Maar wees ervan verzekerd dat eens een Aio de teloorgang van de (wijsgerige) pedagogiek zal bestuderen, zodra de pedagogiek helemaal door de psychologie geannexeerd is en het laatste tijdschrift verdwenen is. Wij rekenen erop dat deze Aio dan ook komt snuffelen in onze archieven. Wellicht krijgt uw stuk dan toch nog eeuwigheids-waarde.

We geven u mee een adequate, faire, echte reactie op het betoog van Snik te schrijven. Maar dan wel zoals het hoort. Dus een samenvatting van de pointe van het betoog, de kwestie waar het de auteur om gaat, de argumentatielijnen, en de argumenten. En dan een door iedere lezer te volgen commentaar op hoofdzaken van betoog en argumentatie. Van belang is daarbij dat u uw bezwaren met argumenten onderbouwt, zodat Snik in staat is om op een navolgbare wijze inhoudelijk te reageren.

Ten slotte. Zoals u weet hebben wij net als ieder ander tijdschrift nood aan goede kopij. We zouden het bijzonder op prijs stellen als u ons in de nabije toekomst wilt verblijden met doorwrochte artikelen over kwesties die hoognodig aan de orde gesteld moeten worden, en waarbij u de eerst aangewezen bent om die klus te verrichten. Niet alleen omdat u wijd en zijd bekend staat als de *primus inter pares* in het wetenschapsgebied der pedagogiek in haar volle omvang, maar vooral omdat u dicht bij het vuur zit. We noemen een van die brandende kwesties. Een doorwrocht verhaal over hoe dat zit met die lectoren “nieuwe leren” en het “competentiegerichte onderwijs” in het HBO, met name de “schools of education”, dat kruiwagenverkeer tussen de pedagogische centra (KPC) en de hogescholen (Fontys b.v.), de een-tweetjes tussen alle spelers die de gang van zaken in de top van de hogescholen bepalen, en de wijze waarop in top down processen de universele waarheden van het sociaal constructivisme en het nieuwe leren – waarheden waarin waarheid, kennis en overdracht worden ontkend en belachelijk gemaakt – aan al de medewerkers op de bodem van het bedrijf worden overgedragen. U moet daar een goed beeld van hebben.

Met collegiale groet,
namens de redactie van Pedagogiek, (-)

Besluit

Ik heb voor de lezer mijn best gedaan om er toch nog iets van te maken, en hoop dat ik daarin geslaagd ben.

Referenties

- Levering, B. & Vonk, L. (2008). Hoe Ger Snik zich in zijn bijdrage aan de discussie over pedagogische taakverdeling van zijn gesprekspartners vervreemdt. *Pedagogiek*, 28, 143-148.
- Snik, G. (2007). De rechten van kinderen en de verdeling van pedagogische taken en verantwoordelijkheden tussen ouders en professionals. *Pedagogiek*, 27, 45-70.